

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

De computo dialogus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72031)

BEDÆ PRESBYTERI
DE COMPUTO
DIALOGUS.

Augustinus dixit de quatuor divisionibus scripturæ, Quatuor necessaria sunt in ecclesia Dei: Canon divinus, in quo narratur & prædicatur vita futura. Historia in qua rerum gesta narrantur. Numerus, in quo facta futurorum & solennitates Divinæ diuidentur. Grammatica, in qua verborum scientia intelligitur. Igitur quatuor sunt partes Scripturæ.

Canon divinus.
Historia.
Numerus.
Grammatica.

Iste autem divisiones, sunt quasi Scripturæ quatuor fundamenta. Isidorus in Computi laude dicit: Ratio numerorum contemnenda non est. In multis locis sanctorum scripturarum, quantum mysterium habet, elucet. Non enim frustra in laudibus Dei dictum est: Omnia in mensura & numero & pondere fecisti. Senarius namque numerus, qui partibus suis perfectus est, perfectionem mundi quadam numeri sui significatione declarat. Similiter & quadraginta dies, quibus Moses & Helias & ipse Dominus sejunaverunt, sine numerorum cognitione non intelliguntur. Sic & alij in scripturis sacris numeri existunt, quorum figuras non nisi noti hujus artis scientiæ solvere possunt. Datum etiam nobis est, ex aliqua parte sub numerorum consilio disciplina, quando mensuram curricula discipulam, quando anni spacium redeuntis per numerum agnoscimus. Per numerum liquidem ne confundamur, instrumur. Tolle numerum à rebus omnibus, & omnia pereunt: Adime seculo computum, & omnia cæca ignorantia complectitur. Nec differri possunt à cæteris animalibus, qui calculi nesciunt rationem. **DISCIPULUS**: Hæc ergo ratio numerorum unde primum processit, scire studeo cupimus. **MAGISTER**, A Deo scilicet: quia omnis sapientia & scientia à Domino Deo est, ex quo facta sunt omnia. **DISCIP.** Dic ergo quando primum inventa est ista ratio? **MAG.** Ex illo tempore, ex quo facta sunt creatura: hoc est, ab origine sæculi. Tunc enim primum numerus initiavit: sicut in Genesi legitur, Et factum est vespere & mane dies unus. Tunc ergo dixit, de nocte & die: quando dixit Vespere, id est nox: & Mane, id est dies. De numero autem dixit, quando dixit, Dies unus, sic secundus, sic tertius, sic quartus, sic quintus, sic sextus, sic septimus. Iterum de numero dixit Deus, quando dixit de Sole & Luna: Et sint in signa, & tempora, & dies, & annos, est ista potest intelligere dies, & tempora & annos, nisi per numerum? Inde dixit Boethius: Omnia quæcumque à prima rerum natura constructa sunt, numerorum videntur ratione formata. Hoc enim fuit principale exemplar in animo Conditoris. Hinc enim quatuor elementorum multitudo mutata est: hinc temporum vices: hinc motus astrorum, cælique conversio intelligitur. Item Boethius dicit: Propriè ipsa natura numerorum, omnis astrorum cursus omnique astronomica ratio constituta est. Sic enim ortus occasusque colligimus: sic tarditates velocitatesque errantium siderum custodimus: sic defectus & multiplices Lunæ variationes agnoscimus. **DISCIPUL.** Hæc igitur ars, hoc est numerus, quod nomen generale habet? **MAGISTER**: Philosophia scilicet, quia omnis sapientia, philosophia nominatur. **DISCIPULUS**: Quid est philosophia? cuius linguæ est? **MAGISTER**: Græcum nomen est, & interpretatur amor scientiæ. *philos* enim apud Græcos, Latine amor dicitur. *sophia* verò sapientia vel scientia interpretatur. **DISCIPULUS**: Philosophia quomodo diffinitur? **MAGISTER**: Isidorus eam sic definit: Philosophia est rerum humanarum divinamque cognitio. In hoc exemplo ostenditur, quòd omnis sapientia sive divina sive humana, philosophia

nuncupatur. Item alia diffinitio philosophiæ: Philosophia est divinarum humanarumque rerum, in quantum possibile est, probabilis scientia. Item alia diffinitio philosophiæ: Philosophia est ars artium, & disciplina disciplinarum. **DISCIPULUS**: Quot sunt divisiones philosophiæ? **MAGISTER**, Tres, id est, physica, ethica, logica: hoc est, naturalis, moralis, rationalis. Unde Isidorus dicit: Philosophiæ species tripartita est. Una autem naturalis, quæ Græcè *φυσική*, hoc est physica: in qua naturæ inquisitione differitur. Altera verò moralis, quæ apud Græcos *ἠθική* dicitur, hoc est Ethica: in qua de moribus agitur. Et tertia rationalis, quæ Græco vocabulo appellatur *λογική*: hoc est, Logica: in qua disputando quemadmodum in rerum causis vel vitæ moribus, veritas ipsa queratur. In physica igitur, causa quærendi in ethica, ordo in veniendi: in logica, ratio intelligendi versatur. Item, Sunt ergo tres philosophiæ partes, hoc est, tres divisiones sapientiæ, Physica, Ethica, Logica.

In his etiam tribus generibus philosophiæ, eloquia divina consistunt. Nam aut de natura disputare solent, ut in Genesi, & in Ecclesiaste, aut in Proverbiis, & in epistolis Pauli Apostoli, aut in Canticis canticorum, & in Evangelij, & in aliis multis libris: aut de moribus, aut de superioribus mysterijs cœlestibus, hoc est de logica. **DISCIPULUS**: Quis ergo invenit istas tres partes philosophiæ? **MAGISTER**, Physicam invenit Thales Milesius, unus ex septem sapientibus Græcorum. Ethicam invenit Socrates. Logicam invenit Plato philosophus. **DISCIP.** Ad quam igitur partem de his tribus philosophiæ pertinet computus? **MAG.** Ad physicam, sine dubio. **DISCIP.** Physica verò quot divisiones habet? **MAG.** Quatuor, i. e. arithmetica, geometrica, musica, astronomia. **DISCIP.** Arithmetica quid est? **MAG.** Numerabilis ars. **DISCIP.** Geometrica quid est? **MAG.** Terræ mensuratio. **DISCIP.** Musica quid est? **M.** Modulatio. **DISCIP.** Astronomia quid est? **MA.** Astrorum lex. **DISCIP.** Ex his itaque quatuor divisionibus physica, id est, naturalis scientia, quæ prima discenda est? **M.** Arithmetica potest dubio, quæ principium matrisque quodammodo ad cæteras obtinet portionem; Arithmetica enim cunctis prior est, quia hanc ille hujus mundanae molis conditor Deus primum suæ habuit ratiocinationis exemplar: ex hac cuncta constituit, h. e. per numeros omnia elementa constituit & ordinavit. **DISCIP.** Quis primus invenit numerum apud Hebræos & Aegyptios? **M.** Abraham primus invenit numerum apud Hebræos, deinde Moses: & Abraham tradidit istam scientiam numerum ad Aegyptios, & docuit eos: deinde Josephus. **DISCIP.** Quis primus istam scientiam numeri habuit apud Græcos & Latinos? **M.** Pythagoras apud Græcos, Apuleius & Boethius apud Latinos, unde Isidorus dicit: Numeri disciplinam apud Græcos primum Pythagoriam nuncupant conscripsisse: ac deinde à Nicomacho diffusus esse dispositam: quam apud Latinos Apuleius, & deinde Boetius transferunt. **DISCIP.** Quomodo numerus nominatur apud Hebræos, & Chaldaeos, & Syros, & Mæcedones? **MAGISTER**, Vocatur Nonnan apud Hebræos, Chaldaeos & Syros. Apud Mæcedones calculus. Calculator nomen accepit à calculis, i. e. lapillis minutis, quos antiqui in manu tenentes componebant numerum. Apud alios Græcos cycclus, vel rhythmus: apud Aegyptios laterculus: inde laterculus diminutivè dicitur: & rima, unde rimarij appellantur. **DISCIP.** Illud nomen quod dicitur numerus, simplex ne est, an compositum? **MAG.** Compositum, scilicet ex duobus corruptis. Nume enim ex eo nomine, quod est nummus, venit. Rus autem ex eo nomine quod est rivus derivatur. Ex vivo enim nummorum, i. e. ex multitudine census qui reddebatur regibus vel imperatoribus, nūmmerus nomen accepit. Unde Isidorus dicit: Nummus numero nomen dedit. & à sui frequentatione vocabulum indidit? **DISCIP.** Numerus, unde nomen accepit? **MAG.** A Numeria. Hinc Augustinus ait: Numerus, à Numeria quadam dea nominatur, etjus sacerdotes retrò versis vultibus offerebant, & post oblata munera retrò pergebant. **DISCIP.** Numerus quomodo definitur? **MAG.** Isidorus diffinit, dicens:

Numerus

Numerus, est multitudo ex unitatibus constituta. Nam unum, semen numeri esse, non numerum dicimus. Item alius dicit: Unus, non est numerus, sed ab eo crescut numeri. Tamen Donatus etiam unum pro numero posuit, dicens: Numerus est singularis, ut hic magister. Item Augustinus dicit: Numerus, est singularis, corporis ac vocis & significationis collectio. Item, Numerus dicitur a numerando, velut supra dictum est, a Numeria dea, quam antiqui dicebant deam esse numeri: sive numerus dicitur, quasi nummorum rivus. Antiqui enim nescientes numerare, ex lapillis sua tempora suosque dies numerabant, in prosperitate candidis, in adversitate nigris. Unde Persius ait: Hunc Macrine diem numerata melior lapillo. Disc. Quomodo nominantur numeri ab uno usque ad mille, & myriadas? **MAGISTER,**

Sic nominantur.

Unum, duo, tria, quatuor, quinque, sex, septem, octo novem, decem.

Undecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, sedecim vel sexdecim, septemdecim vel decemseptem, octodecim, novemdecim, viginti.

Viginti unum, vigintiduo, vigintitria, vigintiquatuor, vigintiquinque, viginti sex, viginti septem, vigintiocto, vigintinovem, triginta.

Triginta unum, trigintaduo, trigintatria, trigintaquatuor, trigintaquinque, triginta sex, triginta septem, triginta octo, trigintanovem, quadraginta.

Quadraginta unum, quadragintaduo, quadragintatria, quadragintaquatuor, quadragintaquinque, quadraginta sex, quadraginta septem, quadraginta octo, quadragintanovem, quinquaginta.

Quinquaginta unum, quinquagintaduo, quinquagintatria, quinquagintaquatuor, quinquagintaquinque, quinquagintanovem, sexaginta.

Sexaginta unum, sexagintaduo, sexagintatria, sexagintaquatuor, sexagintaquinque, sexaginta sex, sexaginta septem, sexaginta octo, sexagintanovem, septuaginta.

Septuaginta unum, septuagintaduo, septuagintatria, septuagintaquatuor, septuagintaquinque, septuaginta sex, septuaginta septem, septuaginta octo, septuagintanovem, octoginta.

Octoginta unum, octogintaduo, octogintatria, octogintaquatuor, octogintaquinque, octoginta sex, octoginta octo, octogintanovem, nonaginta.

Nonaginta unum, nonagintaduo, &c.

Centum, centum & unum, centum & duo, &c.

Ducenta, Trecenta, Quadringenta, Quingenta, Sexcenta, Septingenta, Octingenta, Noningenta, Mille.

Duo millia: tria millia: quatuor millia: quinque millia: sex millia: septem millia: octo millia: novem millia: decem millia. Sic constat, quod decem, decies multiplicatus, centum facit. Centum decies multiplicatus, mille facit. Mille decies multiplicatus, myriadam facit. Sic viginti, duas myriadas: & triginta, tres myriadas: & quadraginta, quatuor myriadas: & quinquaginta, quinque myriadas: & sexaginta, sex myriadas: & septuaginta, septem myriadas: & octuaginta, octo myriadas: & nonaginta, novem myriadas: & centum, decem myriadas: bis centum, viginti myriadas: ter centum, triginta myriadas: quater centum, quadraginta myriadas: quinquies centum, quinquaginta myriadas: sexies centum, sexaginta myriadas: septies centum, septuaginta myriadas: octies centum, octuaginta myriadas: nonies centum, nonaginta myriadas: decies centena millia, centum myriadas. **DISCIPULUS,**

Illa nomina numeri quae diximus, per quas notas significantur apud Latinos? **M.** Per istas septem notas: hoc est I V X L D C M. Dis. Quomodo istae notae significant & multiplicant numeros? **M.** Aut simpliciter sola significant, aut composita. D. Alia cum aliis, aut multiplicata per se: **M.** Simpliciter significant, sicut est I. unus: V. sola quatuor: X sola, decem: L per se, quinquaginta. C per se, tantum significat centum. D sola, quingentos. M. sola, aut cum titulo supra, mille significat. D. Quomodo autem multiplicata, per se numerum gene-

rant? **M.** Veluti I. duplicata sic, II. duos significat, triplicata, III. tres, quadruplicata, IIII. quatuor. **D.** Quomodo rem I, unum significat? **M.** Quid autem convenientius est, quam illa littera, quae minima est litterarum in characteri, ut significaret illum numerum, qui minimus est in numeris, hoc est unus. Nulla autem nota apud Latinos multiplicatur plus quam per quatuor vices. Deinde post I sequitur V, quae quinque significat. **D.** Ad quid V quinque significat? **M.** Quia quinta vocalis est in ordine vocalium: & qualis est in ordine vocalium, talis est in numero. Hinc dicitur de quinta littera, quinque virgulis notata: de X. littera, decem. Nec V duplicatur, sed sequente V. I ponitur in numero. Si unum I, sunt sex: si duo, VII, septem: si tres, VIII, octo: si quatuor, VIII, novem: plus non crescit. Deinde sequitur X, quae decem significat. **D.** Quis ostendit quod X, decem significat? **M.** Ildorus dicit, Nomina litterarum apud Graecos. & verba componunt & numeros faciunt. Latini autem numeros ad litteras non componunt, excepta X littera, quae in figura crucem significat, & in numero decem demonstrat. Sequente X, I multiplicatur usque ad XIII, quod quatuordecim denotat. Deinde sequitur V, post X: & sunt XV. Sequente V, multiplicata I quater ita XVIII, sunt novemdecim. **D.** Viginti quae nota significat? **M.** Littera X duplicata Bis enim decem habet, sic XX, propterea dicitur viginti, quia bis decem genita. Et sic XXX, triginta, ter decem genita. **D.** Per qualem notam significatur triginta? **M.** Per X ter multiplicatam. Et X non multiplicatur plus quam per tres vices. **D.** Quadraginta, per qualem notam significantur? **M.** Per X, & L. **D.** Quadraginta, quare dicitur? **M.** Id est quater decem genita. (Omnis enim littera numeralis minus significans, si praecedit: tantum denotat de sequenti, quantum in se habet: velut I, II, IV, pro III, V, VI, VII, VIII, VIII, pro IX, X, XX, XXX, XL, pro XXXX, ut quidam volunt. L, LX, LXX, LXXX, LXXL, vel XC, pro LXXX, C, CC, CCC, CD, pro CCCC, D, pro CCCCC, DC, DCC, DCCC, CM, pro DCCCC, M.)

D. Quae nota significat Quinquaginta? **M.** Littera L. Quomobrem? **M.** Quia numerus principalis in Lege Domini est quinquagenarius. Sub illo enim numero cadebat Jubileus, hoc est in quinquagesimo anno. Conveniens autem erat, ut ille numerus, qui principatum in Lege veteri obtinet, hoc est, quinquagenarius, per illam litteram L quae prima est in illo nomine, quod est Lex, significaretur. Sexaginta vero, per L, & X. Septuaginta, per L & duo XX Octoginta, per L, & tria XXX. **D.** Quae nota significat nonaginta? **M.** Duae nota significant nonaginta, aut X, inter duo L, ut LXL, aut X, ante C, ut XC. **D.** Quae nota significat Centum? **M.** Littera C. **D.** Quare? **M.** Quia prima est in illo nomine quod est Centum. Vnus enim erat saepe apud veteres, per primam litteram nomina significare. **D.** Unde dicitur Centum? **M.** A cantu, hoc est circulo: vel à choro cantantium. Mos enim erat apud veteres, centum homines in choro cantantium habere. Centum ideo à cantu vel à circulo dicitur. C vero duplicata sic CC, significat ducentos: triplicata CCC, trecentos: quadruplicata CCCC, quadringentos. **D.** Quae nota significat quingentos? **M.** Ipsa D littera. **D.** Quare? **M.** Conveniens autem erat, ut in numero prioris litterae, hoc est C, finito, illa littera quae sequitur in ordine litterarum, nempe D, teneret numerum sequentem, hoc est quingentos. Deinde C sequente D, sic DC, sexcentos. Duo CC, sequentes D, sic DCC, septingentos. Ter ducta C, sequente D, sic DCCC, octingentos. Quater C multiplicata, sequente D, sic DCCCC, noningentos significat Mille autem signatur nota M. (ut iam diximus) quoniam ipsa est prima littera in hac dictione mille. Mille vero à multitudine procedit: & usque ad Centum centena millia pervenit.

Explicit Litterarum numerus.